

Перше, що пам'ятаю,— це як я сидів під чимось. То був стіл. Я бачив його ніжку, ноги людей і частину звислої скатертини. Під столом було темно, і мені подобалося там сидіти. Мабуть, це відбувалося в Німеччині. Тоді, в 1922 році, я мав один чи два роки, і під столом мені було добре. Здавалося, ніхто й не знав, що я там. На килимі й ногах людей грало сонячне проміння. Мені подобалося проміння. А ноги людей були нецікаві, не такі, як скатертина, що звисала, не такі, як ніжка столу, не такі, як сонячне проміння.

Потім нічого... потім ялинка. Свічки. Прикраси у формі пташок: пташечки з ягідними гілочками у дзьобиках. Зірка. Двоє великих людей сваряться, кричать. Люди їдять, завжди люди, які їдять! Я також їв. Моя ложка була вигнута, тож коли я їв, доводилося брати ту ложку в праву руку. А якщо брав у ліву, то вона відхилялася від рота. Мені хотілося брати ложку лівою рукою.

Двоє людей: одна більша — з кучерявим волоссям, великим носом, великим ротом, кошаатими бровами; більша людина завжди має сердитий вигляд, часто кричить; менша людина тиха, кругла з лиця, блідіша, з великими очима. Я боявся їх обох. Інколи з'являлася ще й третя, товста, яка носила сукні зі шнурком на шії. Вона носила

велику брошку і мала на обличчі багато бородавок з маленькими волосинками, які росли з них. Емілі — так звали третю. Ці люди не здавалися щасливими разом. Емілі доводилася мені бабуся, матір'ю мого батька. Батька звали Генрі. Матір звали Кетрін. Я ніколи не звертався до них на ім'я. Я був Генрі-молодший. Ці люди більшість часу розмовляли німецькою, і я також на початку розмовляв німецькою.

Першим, що сказала моя бабуся, як мені пам'ятається, було: «Я ще вас усіх поховаю!» Вона вперше сказала це саме перед тим, як ми почали їсти, і вона говорила це багато разів по тому, саме перед їдою. Здавалося, що їсти було дуже важливо. Ми їли картопляне пюре з підливою, особливо в неділю. Також ми їли ростбіф, сардельки з квашеною капустою, зелений горошок, ревінь, моркву, шпинат, стручкову квасолю, курку, фрикадельки зі спагеті, інколи змішані з равіолі; була варена цибуля, спаржа, а щонеділі смакували полуничним тортом з ванільним морозивом. На сніданок ми їли французькі тости і сосиски або млинці, або вафлі з беконом і ячню-бовтанку на гарнір. І завжди була кава. Але що я пам'ятаю найкраще — це все те саме картопляне пюре з підливою і бабуся Емілі, яка казала: «Я ще вас усіх поховаю!»

Відколи ми переїхали до Америки, вона часто нас навідувала, сідаючи на червоний тролейбус від Пасадени до Лос-Анджелеса. Ми їздили навідати її лише зрідка, виїжджаючи на «фордів» моделі «Т».

Мені подобався бабусин будинок. Це був маленький будиночок під навислою масою перцевих дерев. У Емілі в різних клітках жили канарейки. Мені найкраще запам'ятався один візит. Того вечора вона заходилася накривати клітки

білими чохлами, щоб пташки послули. Люди сиділи в кріслах і розмовляли. Там стояло піаніно, і я сів за нього. Поки люди розмовляли, я вдаряв по клавішах і слухав їхні звуки. Найбільше мені подобалися звуки клавіш на одному з кінців піаніно, де взагалі ледве було щось чути; звуки, які видавали ті клавіші, чимось нагадували торохтіння шматочків льоду.

— Можеш припинити? — гучно сказав батько.

— Хай хлопчик пограє на піаніно, — озвалася бабуся.

Мати всміхнулася.

— Той хлопчик, — мовила бабуся, — коли я хотіла взяти його з колиски, щоб поцілувати, простягнув руку і вдарив мене по носі!

Вони ще трохи поговорили, а я продовжив грати.

— Чому ти не настроїш ту штуку? — запитав батько.

Потім мені сказали, що ми їдемо навідати дідуся. Мої дідусь і бабуся не жили разом. Мені пояснили, що мій дідусь — погана людина, бо в нього смердить з рота.

— Чому в нього смердить з рота?

Мені не відповіли.

— Чому в нього смердить з рота?

— Бо він п'є.

Ми сіли у «форд» моделі «Т» і поїхали навідати мого дідуся Леонарда. Коли ми підїхали і зупинилися, він стояв на ганку свого будинку. Дідусь був старий, але стояв дуже прямо. Колись він був військовим офіцером у Німеччині й приїхав до Америки, коли почув, що вулиці тут вимощені золотом. Виявилось, що це не так, тож він став директором будівельної фірми.

Решта людей не вийшла з машини. Дідусь поманив мене пальцем. Хтось відчинив дверцята, я виліз і попрямував до нього. Волосся в нього було молочно-біле і довге,

борода також була молочно-біла і довга, а коли я підійшов ближче, то побачив, що його очі блищать, ніби на мене дивляться блакитні вогники. Я спинився на деякій відстані від нього.

— Генрі,— сказав він,— ти і я — ми знайомі! Заходь до будинку.

Він простягнув руку. Наблизившись, я відчув сморід його подиху. Він був дуже сильний, проте це була найпрекрасніша людина, яку я коли-небудь зустрічав, і мені не було страшно. Я зайшов з ним до будинку. Він підвів мене до крісла.

— Сідай, будь ласка. Я дуже радий тебе бачити.

Він пішов до іншої кімнати. Тоді вийшов з олов'яною коробочкою.

— Це тобі. Відкрий.

У мене виникла морока з покриткою, я не міг відкрити коробочку.

— Дай-но її сюди,— сказав дідусь. Він послабив покритку і повернув мені олов'яну коробочку. Я підняв покритку: там був хрест, німецький хрест зі стрічкою.

— О ні,— сказав я,— залиш його собі.

— Він твій,— сказав він,— це просто значок.

— Дякую.

— Тобі час іти. Вони хвилюватимуться.

— Гаразд. Бувай.

— Бувай, Генрі. А ні, стривай-но...

Я спинився. Він запустив кілька пальців до кишені штанів, а другою рукою потягнув за довгий золотий ланцюжок. Тоді дав мені свій золотий кишеньковий годинник з ланцюжком.

— Дякую, дідусю...

Вони чекали на мене надворі, я сів у «форд» моделі «Т», і ми поїхали.